

■ 51: Fiillerde kip nedir?

Fiillerde zamanı ve tarzı gösteren kalıplara 'kip' denir. Türkçede kip, ekle belirtilir. Bu ek, fiil tabanı ile şahıs eki arasına gelir. İstisnalar dışında, her kip eki bütün şahıslar için aynıdır.

Dilimizde dokuz kip vardır. Bunlar, bildirme kipleri ve dilek kipleri diye iki grupta toplanır.

Bildirme Kipleri:

1. Görülen geçmiş zaman: -di'li geçmiş zaman da denir. Eylemin yakın geçmişte yapıldığını ve konuşanın, eylemin yapıldığını kesin olarak bildiğini gösterir. -*di*, -*di*, -*du*, -*dü*, -*ti*, -*ti*, -*tu*, -*tü* eklerinden ses uyumlarına göre uygun olan getirilerek yapılır: *geldik*, *oynadık*, *baktık*... gibi.

2. Öğrenilen geçmiş zaman: -miş'li geçmiş zaman da denir. Eylemin uzak geçmişte yapıldığını, konuşanın eylemin yapıldığını kesin olarak bilmediğini, bunu başkasından öğrendiğini gösterir. -*miş*, -*miş*, -*muş*, -*müş* eklerinden ses uyumlarına göre uygun olan dile getirilerek yapılır: *gelmişler*, *yazmışsın*, *korunmuş*... gibi.

3. Şimdiki zaman: Eylemin, konuşma anında yapılmakta olduğunu veya gelecekte yapılmak istendiğini gösterir. -*yor* ekiyle yapılır: *Öğreniyorsunuz*, *çalışıyo-*

ruz, anlamıyor... gibi.

4. Gelecek zaman: Eylemin, konuşma anından sonraki zamanda yapılacağını gösterir. *-acak, -ecek* eklerinden ses uyumuna göre uygun olan getirilerek yapılır: *yazacaksın, söyleyecek, geleceğiz... gibi.*

5. Geniş zaman: Eylemin zamanının belirsiz olduğunu, her zaman yapıldığını gösterir. *-r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür* eklerinden ses uyumlarına göre uygun olan getirilerek yapılır: *koşar, bekler, biliriz, düşünürsünüz... gibi.*

Dilek Kipleri:

1. Dilek-şart: Kimi zaman eylemin yapılmak istendiğini, kimi zaman da bir eylemin yapılması için başka bir eylemin şart olduğunu gösterir. *-sa, -se* eklerinden ses uyumuna göre, uygun olan getirilerek yapılır: *oynasa, kazansak, tutsa... gibi.*

2. Eylemin yapılmasının istendiğini gösterir: *-a, -e* eklerinden ses uyumlarına göre uygun olan getirilerek yapılır: *bilesiniz, uzun yaşaya, kökü kazına... gibi.*

3. Gereklik: Eylemin yapılmasının gerekli olduğunu, konuşunca lüzumlu sayıldığını gösterir. *-malı, -meli* eklerinden ses uyumuna göre uygun olan getirilerek yapılır: *okumalıyız, erken kalkmalısınız, süt içmeliyiz... gibi.*

4. Emir: Eylemin yapılmasının sertçe istendiğini, buyrulduğunu gösterir. Her şahıs için ortak bir ek yoktur. *yaz! gelsinler, yazın!... gibi.*